

SFATURILE UNUI NEMAESTRU

Toți din teatru îi spuneau „nenea”, chiar și Sică Alexandrescu. Era un tip plin de farmec, un șuetar neîntrecut. Unii au încercat să-l cădelnițeze cu „maestre”, dar nenea le-a retezat cu privirea tentativă. Pentru el, cea mai mare „măestrie” a unui actor era să fie firesc. Iar el se închina unui singur maestru: mama-natură.

Actorul Niculescu s-a născut la Buzău în 1872. Mai târziu, și-a agățat în coada numelui orașul de baștină. S-a împotmolit în clasa a patra primară și a abandonat învățătura. Avea carențe în cultură, pe care nu le-a ascuns, ci le-a subliniat cu umor. Îl stima pe omul luminat, dar îl prefera pe cel „dișept” celui cult, care judecă și vorbește cu capul altora.

Niculescu-Buzău nu avea mai mult de 12 ani pe când, seară de seară, era nelipsit de la grădina unde cânta I.D.Ionescu, faimosul cupletist. Și învăța pe dinafară toate cupletele. Apoi a intrat ucenic la un pantofar, care era și furnizorul Teatrului Național. Așa i-a încolțit dragostea de teatru și, pe la 17 ani, se angajează băiat la toate în trupa lui Buruienescu. Apoi corist, trece prin trupa stabilă de la Craiova, colindă provincia cu diferite formații, ajunge actor al Teatrului Național din București, unde îl joacă pe Georges Dandin, se mută în compania lui Davila. E greu de urmărit cariera unui actor, întinsă pe mai bine de o jumătate de secol...

Prima lui întâlnire cu scena din Săririndar are loc în iarna lui 1915, când e angajat de antreprenorul Papaianopol. I se oferiseră 100 de lei pe seară ca să alcătuiască o trupă de revistă cu care să prezinte un program ce nu trebuia să depășească 45 de minute. Autorii textelor erau nume ce băteau la porțile consacrării: A. de Herz și Victor Eftimiu.

Revistele au succes și nenea Nae își prelungește activitatea aici până în 1916.

Zece ani mai târziu face parte, tot pe Săririndar, din trupa lui Iancovescu, jucând alături de Elvira Popescu, venită de la Paris împreună cu dramaturgul Louis Verneuil, martor al șotilor făcute în scenă de către actorii români. În această privință, nenea Nae excela.

Scriindu-și amintirile, Sică Alexandrescu a uitat – sau, poate, pentru piperul povestirii, s-a făcut că nu-și amintește – că nenea Buzău să fi avut vreo replică de spus în **O seară la Union**. Ba da, avea! Era un fel

de patron al Grădinii, primea clienții mai simandicoși și muștrulua personalul. Primele cuvinte le schimba chiar cu mine, care-i spuneam glumind: „Parcă a picurat, jupâne!”, iar nenea Nae, cu ochii pe cer, îmi răspundea: „Pușchea pe limbă, picuile...”. Dar, în unele seri (pentru că programul era diferit), el spunea un cuplet plin de haz, al cărui refren era doar un hohot de râs, totul făcut pe ritmul muzicii. Partitură foarte grea, pe care el, în ciuda celor 78 de ani, o interpreta cu mult succes.

Mă simpatiza, și, în culise sau pe coridoarele teatrului, când mă vedea, mă întreba amical: „Ce mai faci, picuile?”. În 1951, Teatrul Național a făcut un turneu cu piesa **Pentru fericirea poporului** și nenea Nae, deși nu jucase la premieră, s-a agățat și el de treapta vagonului ce ne transporta prin orașele mai răsărite ale țării. Mă striga la fereastra cușetei și-l însoțeam până seara, la spectacol. Alegea cârciumile cu știință, după criterii numai de el știute, îmi recomanda cu multă competență ce să mănânc, dar pline de înțelepciune îmi păreau opiniile lui despre teatru și despre actori.

„Vezi, măi picuile, e tare greu de jucat comedie. Pentru că unii actori au comicul înăscut în ei, iar alții rămân doar niște caraghioși. Par exemplu, uite, Birlic. Ei bine, Birlic are comedia în el, așijderea lordănescu-Bruno sau Finteșteanu. Îți spusei că e grea comedia. Păi da, depandă și cum arunci publicului poanta. Tănase, ca să pricepi mai bine, Tănase avea tehnica lui: arunca poanta, apăsând pe ea și ridicând brațul drept spre public. Mă rog, era șpilul lui. Eu n-am apăsât niciodată poantele, din contra, lăsam cuvintele să curgă firesc. Eram și eu șmecher, după poantă făceam o mică pauză, ca publicul să aibă timp să o prindă și să o judece...”

Orologiul orașului bătuse de cinci ori. Se apropia ora spectacolului, dar, în fața mea, cortina începutului de veac nu voia să se închidă. Ostropelul din farfurie se sleise de mult...

Orologiul orașului bătuse de cinci ori. Se apropia ora spectacolului, dar, în fața mea, cortina începutului de veac nu voia să se închidă. Ostropelul din farfurie se sleise de mult...

Niculescu-Buzău în 1914

DESPRE TRĂDARE ÎN „Occisio Gregorii”

Cu peste 200 de ani înainte de a fi fost compus acest, dacă nu primul, atunci unul dintre cele dintâi texte dramatice în limba română, **Occisio Gregorii...**, Montaigne scria: „Stricăciunea unui veac (se vede că a tuturor veacurilor) se realizează prin contribuția fiecăruia din noi: unii aduc trădarea, ceilalți nedreptatea, necredința, tirania, avariția, cruzimea, asta cei puternici, iar cei slabi aduc prostia, deșertăciunea, lenea”.

Lectura textului care a stat la baza a două spectacole remarcabile în anii '70-'80, unul la Teatrul de Stat din Oradea și celălalt la Teatrul „Bulandra”, lectura, zic, îți lasă un gust amar. Fără să vrei, îți revin în minte, obsedant, pagini din istoria Principatelor române, pagini încărcate de nenumărate trădări care au făcut atâta rău țărilor române, împiedicând

CLASICII, CONTEMPORANII NOȘTRI

progresul lor, slăbindu-le atât economic cât și politic. Mânați de lăcomie, dornici de putere, corupți, folosind orice mijloace spre a se îmbogăți, boierii erau intriganți fără pereche. Faptul că toți erau puși pe căpătuială rapidă explică întrucâtva feliile și comploturile de care până și turcii ajunseseră să se sature. Explică, dar un vindecă.

Să ne amintim că „nevrednica purtare” a boierului Ieremia Golia a dus la trădarea lui Ion Vodă cel Cumplit, că unii dintre banii craioveni l-au trădat pe Mihai Viteazul, că tot boierii i-au trădat pe frații Alexandru al II-lea și Petru Șchiopul (care, domnind unul în Moldova și altul în Țara Românească, ar fi putut colabora pentru binele celor două ținuturi aflate în bătaia furtunilor). Trădați au fost și Mircea, fiul Chiajnei, și Alexandru Lăpușeanu, și Ștefan cel Mare.

În textul destinat reprezentării de către comediații școlari la „farșang”

CONSTANTIN DINESCU

(un fel de carnaval) ori la serbări, text datând din 1778-79 și, mai mult ca sigur, alcătuit de elevi și dascăli blăjeni, evenimentul tragic din firul principal al acțiunii îl constituie uciderea mișelească a lui Grigorie Ghica Vodă, Domn al Moldovei. Vina lui era aceea de a fi protestat împotriva ciuntirii țării, prin răpirea Bucovinei, cu complicitatea turcilor și printr-o grosolană falsificare a hărților. Aflată sub stăpânire habsburgică, Transilvania își îngăduie să deplângă moartea nedreaptă a celui „ce a stat lângă credință și neamului mântuitor”, „credința și scutinta” neamului românesc călăuzindu-l în timpul domniei sale. Raptul a avut loc în 1775, iar Grigorie Vodă a fost ucis în 1777, la 12 octombrie, din ordinul turcilor. Solidaritatea, fie și sub această firavă formă, a ardelenilor cu moldovenii este impresionantă. Și totuși...

În scena I a textului atât de controversat, Grigorie Vodă se sfătuiește cu sfetnicii săi, Vasilie și Simion. Ce ar trebui să facă știe el și singur, că doar „zioa și noaptea priveghează la buna ocărmuire” a țării. Convinși că procedează corect, Vodă socotește că ar fi bine ca, „lăsând de o parte poruncile turcescului împărat sultan Soliman, pă supt ascuns să ne unim cu Austria nemțească și Rusiia muscălească”. El mai știe și că nu-i timp de pierdut, pentru că n-ar fi exclus ca „urechi să crească” și „să ne zboare cuvintele”. Adică propune să se acționeze rapid, simțind că miroase a trădare.

Vasilie se grăbește să-l sfătuiască pe Domn să trimită degrabă „cărți în amândoa locurile”, pentru că „mai vestită-i cetatea cu două turnuri decât cu unul”. Ba, mai mult, plin de zel, afirmă: „Necredinciosului nu trebuie să avem nici o credință”.

Ardelian molcom, dar păcătuind prin lașitate, sfetnicul Simion gândește că „și celor necredincioși ai noștri mai mari trebuie să le fim supuș (sic!) și ascultători întru toate” și adaugă cu umilință: „deacă Dumnezeu ni i-au lăsat poruncitori”. Până la urmă, se lasă convinși de plan, dar, ca „bun român”, sfătuiește:

„Să fie dară... numai cât pă supt mână, să nu se știe lucrurile” (cu alte cuvinte, să fie trădare, dar să știm doar noi). Grigorie Vodă le comunică și faptul că scrisorile vor fi însoțite de „o sută de pungi de bani și alte lucruri scumpe”. Dușmani le erau românilor și austriei, și turcii, dar autorul piesei, fie el și colectiv, nu putea vorbi de rău Austria, căreia Transilvania îi era subordonată. Oricum, corupția funcționa, se vede, la cel mai înalt nivel.

Unul dintre oamenii de încredere îl sfătuiește pe voievod să renunțe la planul său, pentru că „sfârșit jalnic” se arată, iar cursul astrelor nu îi este favorabil. Grigorie Vodă se supără atât de tare pe cel ce-i prevestește „ceas rău, nenorocit”, încât îl trimite la o muncă dezonorantă, „la porci”, spunându-i că e „cap mare de paie”.

O dată ajunși la Poartă, cei doi soli se întrec în a-i sugera sultanului cum și în ce fel ar putea fi ucis mai „lesne” Domnul Moldovei. Ei încearcă să-i dezvăluie turcului întreaga „ingratitude” a Domnului pe care el „l-a înălțat” la tron și „cu mari daruri l-a dăruit”. Și, ca să fie mai convingători, îi arată pe dată scrisorile din care reiese fără dubiu dorința fierbinte a lui Grigorie Vodă de a scăpa de otomani: „Urîtu-m-am a mai purta jugul vicleanului sultan Soliman”. Mesagerii nu se gândesc nici o clipă că, astfel, fac rău țării. Singurul lor gând este acela de a-l răsturna pe Domn și de a trage foloase de pe urma schimbării. Unul ar putea fi aducerea unui domnitor nou, dintre apropiatii lor. Și, deși știe că Domnul e „ascuțit la minte” (sau poate tocmai de aceea), sultanul propune ca Grigorie să fie sugrumat de oamenii lui, când s-o „preumbla prin pădure”. Vicleanul Vasilie are însă o sugestie mai bună: ambasadorul turc să se prefacă „beteag” și, când Domnul ar veni la el acasă să-l viziteze, „cătanele să năpădească” și să-l ucidă. Și complotul va reuși. Nu însă înainte de a mai intra în scenă încă un trădător român. Sau nici acesta n-o fi fost „român verde”, cum pretind unii istorici?...

Grigorie Vodă primește de la turci vestea că „nu-i rabdă dragostea ca să nu-l laude”. Turcul-momeală, prefăcându-se bolnav, îl pofteste la el pe Vodă. Și când medicul, după ce-i comunică invitația la masă din partea Domnului (prin urmare, este vorba chiar de medicul Curții Moldovei), constată că vizirul n-are nimica – „pulzușul” tău e bun, îi spune, așa că te poți duce liniștit la masa domnească încărcată de bunătăți –, turcul îl sfătuiește să „nu-i iasă din gură” asemenea vorbe nesăbuite, că „și capul și viața, vița și sămânța” lui se vor „topi și stânge”. Insistă, chiar, să-l anunțe pe Domn că el, vizirul, e „beteag de moarte”; dacă va fi nevoie, să depună chiar jurământ.

Ce ar trebui să facă, la el acasă, în Iași, medicul? În mod normal, ar trebui să se repeadă la Curte și să-l prevină pe Grigorie Vodă. Dar... nu. Medicul Domnului acceptă să-și trădeze stăpânul care, cu siguranță, l-a cinstit cum se cuvine și l-a socotit un apropiat. Drept care, se duce și minte, trimițându-l la moarte sigură.

Și Vodă merge acasă la turc. Este ucis mișelește. Iată cum, în propria lui țară, trădat însă de ai săi, Domnul Moldovei, care a încercat să apere hotarele țării, cade victimă marii puteri imperiale. Întrebarea care nu ne dă pace este: oare dacă românii n-ar fi trădat, ar mai fi reușit turcii – și, după ei, alții și alții – să îngenuncheze și să umilească Țările Române? Împrejurările au fost ele vitrege, dar oare n-au contribuit și cozile de topor la grăbirea înjositoarelor înfrângeri?

Ne place sau nu, aceste fapte rușinoase s-au petrecut. A nu vorbi despre ele, a continua să vezi răul și urîtul venind mereu numai dinspre dușmani și din afară ar fi o jalnică eroare.

Să ne obsedeze, eventual, „îndemnul” atâtor împărății ce ne-au călcat prea ușor meleagurile: „Stângă-i-să lui Grigorie lumina... ieie-să viața, prindă-să toată vița, pui-să în gât ața”?...

ELISABETA POP